

la força de les armes els feia immunes al nepotisme, la malversació de fons i tota mena d'injustícies contra la població sotmesa. Pensem que en un context semblant nasqué la *màfia*, originàriament una alternativa eficaç al desgovern borbònic del regne de les dues Sicílies. L'*Entremès de l'ermità de la Guia* és considerat un entremès de circumstàncies basat en un fet real succeït a Manresa el 1759, i on es manifesten els recels de la gent envers el poder, la justícia, la religió i la medicina, amb una llibertat impensable en els locals comercials. Com a peça pròpia del Carnaval escull la *Comèdia del famós i divertit Carnestoltes*, obra d'Ignasi Sobravia, composada a propòsit per representar en aquests dies de capgirament i de burla institucionalitzada, i que reproduceix els actes festius habituals a l'entorn del rei de Carnaval. *Amor menestral* representa la peça d'humor eròtic desvergonyit i paròdic, mentre que *Vida dels capitulars del Born* (cap a 1780) és el monòleg d'un pispa semblant al gènere barroc de la *jácara*, amb remots antecedents en l'*Spill* de Jaume Roig, amb connexions amb els balls parlats de Serrellonga i ressons en *L'avarícia castigada per l'astúcia d'en Tinyeta* (1800) de Josep Arrau i Estrada.

L'editor parla també d'altres peces que no edita, entre els quals destaca l'*Entremès del porch y de l'ase* amb un argument que remunta a la primera farsa coneguda (la *Farce de Maître Pathelin*) o l'*Entremès de les beates* de Pau Puig, una peça burlesca d'elevat to anticlerical i eròtic on, amb un tractament farsesc, es posen de manifest la hipocresia de les rosegaaltars burlades per un escolà disfressat d'àngel. Esperem amb candeletes la seva aparició en la mateixa col·lecció de Barcino, a càrrec de Maria Rosa Serrà Milà, autora d'una tesi que edita l'obra catalana de Pau Puig, a qui atribueix també l'*Entremès del cavaller* que parodia la figura del petimetre o pixaví, personatge coetani que recrea la figura del soldat fatxenda i bocamoll que entronca amb la figura del Capitano Spagnolo de la *Commedia dell'Arte*, màxima expressió de la ximpleria vanitosa i ridícula. Tampoc publica l'*Entremès de la màquina aerostàtica*, que es fa eco de les primeres temptatives de vol humà en globus que es farien realitat el 1783 amb els Montgolfier, bé que no se cita un treball pioner de l'enyorat Isidre Vallès (*La màgia del vol. Primeres proves aerostàtiques a Catalunya, València i Castella al final del segle XVIII*, Alta Fulla, 1985).

En resum, totes aquestes peces compleixen finalitats diverses, des de la funció satírica a la funció social, en la mesura que el riure afavoreix la cohesió del col·lectiu d'espectadors, i constitueixen un nodrit mostrari del teatre còmic popular del segle XVIII, molt més variat i ric del que fins ara es coneixia. L'editor ens el serveix amb una acurada presentació i edició ben anotada i òptimament contextualitzada.

Francesc MASSIP
Universitat Rovia i Virgili

MALÉ, Jordi / MIRALLES, Eulàlia (2007): *Mites clàssics en la literatura catalana moderna i contemporània*. Aula Carles Riba. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 219 p.

En el marc de les activitats de l'Aula Carles Riba de la Universitat de Barcelona, el 24 i 25 de febrer de 2005 se celebrà a les aules de la universitat el simposi «Mites clàssics en la literatura catalana moderna i contemporània». Dos anys més tard ha vist la llum el llibre que recull les intervencions en aquell simposi. L'Aula Carles Riba és un espai de col·laboració científica entre la filologia catalana i la filologia clàssica i un dels seus fonaments, tal i com es diu en el «Preliminar» del llibre que ressenyem, és «la investigació dels fonaments grecollatins de la cultura catalana, especialment en els vessants literari i ideològic» (p. 7). Aquest mateix text preliminar deixa clar que «els mites han tingut una gran funcionalitat en la literatura clàssica pel seu valor paradigmàtic. Situats en certa manera, fora del temps, ja en la mateixa antiguitat van ser objecte de constants recreacions per part de poetes i filòsofs. Aquest procés de reescriptura ha estat constant en les diferents literatures occidentals fins a l'actualitat. I les lletres catalanes, des de l'Edat Mitjana fins avui dia, en són un clar exponent» (p. 7).

Així doncs, i d'acord amb aquests pressupòsits, tant el simposi inicial com ara la publicació de les intervencions, planteja l'anàlisi de la utilització de determinats mites al llarg dels diferents períodes de

la literatura catalana (des de l'època medieval fins a principis del segle XXI), amb atenció especial per a la literatura del segle XX que és la que ocupa el gruix més important de les intervencions.

Pel que fa a l'època medieval tenim el capítol de Roger Friedlein (de la Freie Universität Berlin) titulat «Mitologia clàssica i conceptes d'època: l'aportació de l'epistemologia per a la literatura catalana antiga» (p. 27-37). L'estudi es proposa en primer lloc entrar en un debat teòric vigent entre els romanistes alemanys en els últims anys com és el del concepte d'època a partir del concepte d'*episteme* i d'evolució epistemològica tal i com el defineix Foucault en els seus treballs. És cert que, a Alemanya, el debat s'ha aplicat sobretot a la literatura castellana (especialment del «Siglo de Oro»). El que es proposa Friedlein és traslladar-lo també a la literatura catalana i concretament a la medieval. Des d'aquests pressupòsits, doncs, s'endinsa en l'anàlisi de *Lo somni* de Bernat Metge i en les proses mitològiques de Joan Roís de Corella, dos autors i dos discursos que en el fons acaben essent una mena de pretext per a assentar la seva reflexió teòrica.

Jaume Pòrtulas, de la Universitat de Barcelona, ens situa en el segle XVII amb l'anàlisi de components mitològics en el teatre de Francesc Fontanella i concretament a *Lo desengany* (Jaume Pòrtulas, «Eros i Príap en *Lo Desengany* de Francesc Fontanella». p. 9-26). En aquest cas l'anàlisi parteix d'un relat mitològic clàssic (el del triangle entre Ares, Afrodita i Hefest, o bé entre Mart, Venus i Vulcà) per veure com Fontanella se'n serveix i l'adapta en el seu text teatral (o «poema dramàtic», que és com Pòrtulas l'anomena). D'aquesta manera acaba demostrant com el dramaturg basteix la seva peça a base d'uns paradigmes tradicionals, amb alguns elements que –tot i que potser sí que costen de veure– ofereixen «una aparença paradoxal de modernitat» (p. 24).

Seguint l'ordre cronològic, els dos treballs següents ens situen en el segle XIX, concretament a principis de segle. Eulàlia Miralles, de la Universitat de Girona, s'ocupa de la figura del menorquí Vicenç Albertí a propòsit de les seves traduccions i més concretament de tres versions de Metastasio: *Demofonte*, *Siroe* i *Aquilles*, totes tres conservades a la Biblioteca de Catalunya («Vicenç Albertí, traductor de Metastasio», p. 39-58). En aquest cas el que tenim davant és un estudi sobre traducció –molt documentat– més que no pas sobre mitologia. L'altre treball centrat en el XIX és de Maria Paredes, de la Universitat Autònoma de Barcelona, i se centra en l'estudi d'una obra d'Antoni Febrer i Cardona directament relacionada amb el tema mitològic («De la falla al mite: l'*Exercici sobre la Mitologia* (1804) d'Antoni Febrer i Cardona», p. 59-82). L'autora hi valora les aportacions de l'assagista «en els àmbits de l'hermenèutica del mite a partir de les fonts coetànies» (p. 59). Acaba descobrint-hi també aquells elements que fan que el text de Febrer tingui un lleuger interès que va una mica més enllà dels manuals tradicionals i propedèutics de l'època.

El període del Modernisme i del Noucentisme queden coberts amb dos treballs especialment interessants. Un és el de Josep Murgades sobre «Recepció de Nausica en la literatura catalana» (p. 83-106). És un estudi de recepció que parteix bàsicament de la Nausica de Goethe i la de Maragall per endinsar-se en les diferents rebudes del mite i d'aquestes dues adaptacions per part d'escriptors ben diversos: Pujols, Massó i Ventós, Alexandre Plana, Francesc Curet, Eugeni d'Ors, Pere Coromines, Carles Riba, Arthur Terry, Josep Palau i Fabre, Josep M. Capdevila, Josep Leonart, Sebastià Juan Arbó, Salvador Espriu, Josep Carner, Rodolf Llorens i Jordana, Agustí Bartra, Mercè Rodoreda i Josep Pla, M. Àngels Anglada i Montserrat Roig. Total, un bon catàleg de referències que deixen el tema pràcticament esgotat. I és que, com afirma el mateix Murgades, «per tractar-se d'una noia tan virginal, Déu n'hi do com ha resultat fecunda Nausica...!» (p. 102). El segon treball ens situa a principis del XX i en el tractament que rep el tema dels sàtirs i els faunes, especialment en la poesia de la primera època de Josep Carner, amb breus incursions també en l'obra de Gabriel Alomar i Jeroni Zanné (Carles Garriga, «Sàtirs, faunes i nuditats a l'inici del noucents», p. 107-122).

La resta de contribucions al volum ens situen ja en el terreny de la literatura més contemporània. Jordi Malé, de la Universitat de Lleida, parla dels mites femenins en Salvador Espriu («"Car hem après que l'amor venç la mort." L'amor en els mites femenins de Salvador Espriu», p. 123-146) i ho fa en un treball molt erudit centrat en alguns poemes i en les proses de *Les roques i el mar, el blau*. Potser el més interessant és la incursió en un tema com el de l'amor, que no és precisament dels més

habituals i reincidents en l'obra d'Espriu. Per la seva banda, Rosa Cabré (Universitat de Barcelona) parla d'«Aquilles i Patrocle en Llorenç Villalonga» (p. 147-160) a través bàsicament de l'anàlisi de l'*Aquilles o l'impossible* (1964) de Villalonga. Hi destaquen les referències que introdueix a l'epistolari entre el novel·lista mallorquí i Baltasar Porcel a l'hora de justificar els seus arguments. Maria del Carme Bosch, de la Universitat de les Illes Balears, centra la seva contribució en Llorenç Villalonga, Llorenç Moyà i Jaume Vidal i Alcover («Alguns mites en tres escriptors mallorquins de postguerra», p. 161-178). Són tres aproximacions molt introductòries, que aporten però algunes idees que poden ser desenvolupades en el futur.

Carles Miralles (Universitat de Barcelona) agafa el mite de la baixada a l'infern i l'aplica a *La plaça del Diamant* de Mercè Rodoreda («"En el forat de la mort." La catàbasi o baixada al món dels morts de la Colometa», p. 179-188). Aquest cop la proposta no és més que un breu assaig sobre el tema, que té un interès relatiu pel que fa a l'estudi de la novel·la però que aporta coses interessants quant a la comparació entre la narrativa rodorediana i la seva poesia. Montserrat Jufresa, de la Universitat de Barcelona, proposa en la seva contribució una lectura dels *Mots de ritual per a Electra* de Josep Palau i Fabre en relació amb altres textos teòrics del poeta i dramaturg («L'*Electra* de Josep Palau i Fabre», p. 189-198). Per a l'estudiosa, Palau i Fabre acaba relacionant el tòpic amb un altre tema mític: el del ritual de la mort del tirà, el qual apareix fins i tot en el títol de l'obra. La mitologia, doncs, ajudaria a la comprensió última de les intencions de l'autor. I tanca el volum el text dedicat a temes més estrictament coetanis. És de Núria Santamaria (Universitat Autònoma de Barcelona) i està dedicat a «Els mites clàssics en la producció dramàtica catalana dels darrers vint-i-cinc anys» (p. 199-219). Aquí sí que hi ha un intent de sistematitzar sobre determinades constants de les aportacions recents dels dramaturgs catalans. L'objectiu real —que acaba essent el de demostrar la qualitat literària i el sòlid coixí d'aquestes aportacions— queda una mica al marge, un cop més, del tema de la mitologia, que torna a ser utilitzat de manera un xic pretextual. S'analitza el tractament dels mites clàssics en una colla d'autors actuals (des de Josep A. Baixeras fins a noms pràcticament desconeguts com el de Pere Alberó, passant per Albert Mestres, Carles Batlle, Miquel M. Gibert o Daniel Escandell). El resultat és un article molt interessant, certament, però amb un interès que va molt més enllà del pretext que l'ha dut a integrar-se en una miscel·lània com la que ens ocupa. Tot un mèrit, és clar.

En definitiva, potser sí que el llibre no és de fet un estudi de conjunt sobre la mitologia en la literatura catalana, un tema que d'altra banda pot semblar inescotable, però les diferents contribucions que hi ha són petites monografies —la majoria d'elles extraordinàriament interessants— les quals complementen els estudis sobre cada un dels autors seleccionats, encara que en alguns casos el tema mitològic pugui acabar essent més aviat pretextual.

Antoni FORRELLAT
Universitat Autònoma de Barcelona

PANYELLA, Ramon (ed.) (2007): *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània. Actes del Congrés Internacional «La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània».* Barcelona/Bellaterra, 26, 27 i 28 d'octubre de 2005. Barcelona: PUNCTUM & GELC, 680 p.

L'escriptor català i la seva dimensió social en la literatura catalana contemporània és l'àmbit d'anàlisi i reflexió del congrés internacional que se celebrà a la Universitat Autònoma de Barcelona l'any 2005. Les comunicacions i ponències que en el seu moment hi foren presentades es troben aplegades, des del 2007, en un volum que aporta dades molt interessants i útils per a la historiografia literària catalana. Especialment per tot allò referit a l'escriptor com a catalitzador d'idees —estètiques i polítiques— i peça de l'engranatge cultural; tant de l'alta cultura com de la posterior cultura de masses, lligada a un mercat estable i a la creació d'un anhelat i necessari públic lector en català.

Diàleg

AVUI+
Des del 1976

CORPORACIÓ CATALANA
DE COMUNICACIÓ S.L.

ANTONI CAMBREDÓ, president executiu
JOAN ODINA, conseller delegat
CARLES FLO, director general
IVAN GRAU, director financer
ORIOI GALLISSÀ, director comercial
JOAN SERRA, director de producció
PATRÍCIA TARRIDA, cap de distribució
QUICO DOMINGO, cap de sistemes

**LLIBRES DE GRAN IMPORTÀNCIA
PER AL SISTEMA LITERARI**

D. Sam Abrams

Poeta, assagista i traductor

EN SÍNTESI

Avortar legalment

Ara sí, que sí

Les coses són com són i no són pas d'una altra manera. Sempre he estat el primer a queixar-me de la distància abismal que ha separat la universitat catalana de la societat civil, gairebé com si no tinguessin res a veure l'una amb l'altra. La veritat és que durant molt de temps la universitat d'aquest país, sobretot les facultats d'humanitats i filologia, ha actuat com si fos una fundació privada i no una institució pública, i no hagués de retre comptes davant la societat. Aquesta actitud d'allunyament, d'estar per sobre el bé i el mal, ha tingut unes conseqüències més aviat nefastes de tancament mental i d'endarreriment intel·lectual pel que fa a les matèries impartides i d'absència pràcticament total pel que fa al paper d'arbitratge i tutelatge de l'actualitat que hauria d'exercir constantment la universitat. Aquestes qüestions han estat denunciades una vegada i una altra. I el pitjor que podem fer els membres de la societat civil és tancar-nos en banda o, més contraproduent encara, deixar la universitat com a causa perduda i ignorar-la.

HO DIC PERQUÈ DARRERAMENT HE VIST SENYALS inequívocs d'indiferència davant dels docents universitaris que fan un esforç d'acostament a la societat civil o davant de productes culturals amb què la universitat contribueix a la nostra comunitat. En aquest sentit, al llarg d'aquesta tardor, per conductes diferents, m'han arribat a les mans tres llibres de gran importància per al sistema literari i, pel que he pogut veure, han tingut un ressò escàs o nul.

EL PRIMER QUE EM VA ARRIBAR A LES MANS va ser el dens volum, *Diaris i dietaris*, publicat per Editorial Denes, que és el resultat d'una trobada sobre aquesta modalitat de literatura memorialística que es va muntar a la Universitat d'Alacant. Tothom sap que la Universitat d'Alacant, gràcies a la intervenció d'Enric Balaguer, ha volgut especialitzar-se en l'estudi de les diverses formes de literatura autobiogràfica i des de fa anys organitza trobades internacionals sobre els diversos vessants d'aquest tipus d'escriptura. *Diaris i dietaris* és el fruit d'una de les trobades i constitueix una gran contribució a l'intent d'entendre i tipificar aquest subgènere de la memorialística. I qualsevol lector sap perfectament que la memorialística (diaris, biografies, autobiografies, memòries, cartes) va guanyant cada dia més lectors i cada dia apareixen més mostres d'aquest tipus de literatura. Ara mateix acaben d'aparèixer nous dietaris de Josep Maria Castellet, Vicenç Villatoro i Ramon Guillema, per citar-ne només tres. Això vol dir, fixem-nos-hi bé, que per mitjà del llibre *Diaris i dietaris* la universitat està intentant participar activament i oportunitatament en un fenomen literari molt estès en l'actualitat.

EL SEGON QUE EM VA ARRIBAR VA SER *Textualisme i subversió: formes i condicions de la narrativa experimental catalana (1970-1985)*, publicat per la Universitat de les Illes Balears i Publicacions de l'Abadia de Montserrat i acompanyat d'un CD que aplega tota mena de textos literaris originals. Aquest gruixut volum és el resul-

CARME PERIS

“He vist senyals d'indiferència davant dels docents universitaris que fan un esforç d'acostament a la societat civil o davant de productes culturals amb què la universitat contribueix a la nostra comunitat”

tat final de diversos projectes d'investigació successius duts a terme per mitja dotzena de professors/especialistes al llarg d'anys successius. En aquest cas, la universitat lidera una iniciativa d'un valor inestimable: posa la primera pedra per a una revalorització de la literatura dels anys 70. De fet, ara mateix en el món literari actual estem més aviat en fals, perquè no hem avaluat correctament la producció literària d'aquells anys. No hem avaluat correctament les obres de Carles Hac Mor, Miquel Bauçà, Biel Mesquida i Jordi Coca. Hem prescindit massa alegrement de l'obra de Josep Albertí, Joaquim Sala-Sanahuja, Patrick Gifreu i Josep Palàcios. No tan sols hem de reconèixer

la gran importància de *Textualisme i subversió* sinó que hem de fer que l'exemple prosperi fins a tenir una radiografia completa d'aquella època, la dècada del setanta, que des de tants punts de vista diferents és el fonament de la nostra. Aquí la universitat ens ha volgut ajudar a saber d'on venim per tal de precisar millor exactament on som.

I EL TERCER VA SER *Mites clàssics en la literatura catalana moderna i contemporània*, publicat per la Universitat de Barcelona a través de l'Aula Carles Riba, una agrupació que dedica una bona part dels seus esforços a l'estudi de les arrels clàssiques de la literatura catalana. En el cas que comentem el llibre aplega treballs sobre la presència de mites clàssics en les obres d'autors de la vâlua de Joan Maragall, Llorenç Villalonga, Salvador Espriu, Mercè Rodoreda i Josep Palau i Fabre. Aquí tornem a trobar la universitat fent una contribució valuosa al sistema literari d'ara a base de fer-nos entendre el mecanisme de participació dels autors moderns en el procés de l'actualització, adaptació i renovació dels continguts dels mites clàssics. Una feina ben necessària.

ÉS UNA MOLT BONA COSA QUE LA UNIVERSITAT vulgui participar en la bona marxa de la cultura literària actual, i nosaltres hem de conèixer i reconèixer honestament els seus esforços.

Marçal Sintès

Seria positiu que, arran de l'afer de les clíniques acusades de dur a terme avortaments il·legals –i que, val a dir-ho, ha deixat ben retratada la conselleria de Salut–, se suscités un debat sobre l'actual marc legislatiu. La llei és de l'etapa de González –1985–, però Aznar la va mantenir sense retocar-la, igual que després ha fet Zapatero. Aquesta llei estableix tres supòsits per poder avortar: el segon és que l'embaràs sigui producte d'una violació (en aquest cas el termini màxim per interrompre'l és de dotze setmanes de gestació), i el tercer, que es prevegi que la criatura pot patir “greus tares físiques o psíquiques” (vint-i-dues setmanes). El més problemàtic, però, és el primer supòsit: que l'avortament sigui necessari per evitar un greu perill per a la vida o per a la salut “física o psíquica” de la dona. Per a aquest supòsit no s'ha fixat cap màxim de setmanes de gestació. Tot indica que aquesta via pot esdevenir en molts casos un subterfugi per a l'avortament lliure. Hi ha una dada que ens hauria de fer reflexionar sobre la qüestió: més del 97 per cent dels quasi 22.000 avortaments legals (quasi tots en centres privats) realitzats a Catalunya l'any passat van acollir-se a aquest primer supòsit, el que esmenta la salut física o psíquica de la gestant. O una altra: 1.251 dones residents fora de l'Estat, bona part d'elles de països on l'avortament està permès, van venir a interrompre el seu embaràs a Catalunya. Potser s'hauria de millorar la llei. I tal vegada una manera seria, com ha suggerit el Col·legi de Metges de Barcelona, una normativa europea comuna.

m.sintes@hotmail.com